

Terörizm ve Turizm

Bahar TANER

Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

Z

Terörizm lke ekonomilerinin en güçlü sektörlerinden biri olan turizm sektörü üzerinde büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Dünya turizminden daha fazla pay almak isteyen ülkeler, öncelikle olarak politik açıdan istikrarlı bir ülke olmak için gerekli önlemleri almalı ve bu yönde tanıtım yapmalıdır. Bu makalede terörizm bir kriz türü olarak ele alınmakta, çeşitli ülkelerin deneyimlerinden örnekler verilerek, terörizmin turizm sektörü üzerindeki etkileri incelenmektedir. Terörizmle mücadele uluslararası, ulusal ve işletme düzeylerinde ele alındıktan sonra, terör kaynaklı krizlerin başarıyla yönetilmesine ilişkin esaslar ortaya konmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Terörizm, Krizler, Turizm Sektörü

GİRİŐ

lke ekonomilerinin en güçlü sektörlerinden biri konumunda olan turizm sektörü, dünya turizm pazarında lider konumundaki A.B.D. ve hızlı bir çıkış gösteren Ortadoğu lkeleri dışında, son yıllarda durgun bir dönemden geçmektedir. Bu durumun başlıca nedeni 1997’de başlayan Asya ekonomik krizi, Rusya’da rublenin değer kaybetmesi, borsalardaki düşüşler ve A.B.D.’ni hedef alan terörizmin birleşik etkisidir. Hiç şüphesiz Türk turizmi de bu olumsuz faktörlerin yanı sıra yıllardır terörizm kaynaklı krizlerden payını almaktadır.

Günümüzde Türkiye’nin de aralarında bulunduğu bir çok ülke terörizm ile i içe yaşamaktadır. Terörizm yüzünden bu ülkelerde bir çok masum kişi hayatlarını kaybetmekte, turizm sektörü de dahil olmak üzere ülke ekonomileri ağır hasar görmektedir. Diğer kriz türlerinde olduğu gibi, terörizm kaynaklı krizlerin de en az zararlı atlatılabilmesi için çaba gösterilmesi, bu tür krizlere karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir. Bu çalışmada sırasıyla bir kriz türü olarak terörizm tanımlanmakta, çeşitli ülkelerin deneyimlerinden örneklerle terörizmin turizm sektörü üzerindeki etkileri incelenmekte ve terörizmin turizm sek-

türü üzerindeki olumsuz etkilerini en az düzeye indirmeye yönelik önerilere yer verilmektedir.

BİR KRİZ TÜRÜ OLARAK TERÖRİZM

Terörün sözlük anlamı “bir grup veya klikin g kazanmak için sistemli bir Şekilde vahşi yollara başvurarak yarattığı büyük korku durumu” olarak tanımlanmaktadır. Terörizm ise “terör uygulanması veya terörle karşı karşıya bulunma”dır (Webster’s New Collegiate Dictionary: 877).

Terörist eylemler arasında bombalama, yangın, adam kaçırma, rehin alma, isyan, halk arasında huzursuzluk çıkarma ve benzeri sayılabilir. Terör eylemleri belirli bir siyasi veya ideolojik amaca ulaşmak hesabıyla gerçekleştirilmektedir (Ellis 1986 : 160).

Krizler ise hiç beklenmeyen bir anda ortaya çıkan, hiç istenmeyen, aynı zamanda da acil çözüm gerektiren durumlardır. Sabotaj, kimyasal maddeler, sağlık sorunları ve benzeri kaynaklı bir çok krizin sonuçları, bu krizlerin nasıl yönetildiğine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle, olası kriz türlerine karşı önlem alıcı (proaktif) bir yaklaşımla, planlama yaparak hazırlıklı olma durumu ile kriz ol-

mayacağını düşünerek hiçbir planlama yapılmayan bir durumda alınacak sonuçlar farklı olacaktır. Bu nedenle hem ülke içinde, hem ülke dışında terörizm içeren kriz olasılıklarının ve bunları önlemek için gerekli tedbirlerin tesbit edilmesi, terörist eylemlerin gerçekleşmesi durumunda neler yapılabileceğinin ortaya konması hususlarını kapsayan bir kriz planlaması, sorunlara hazırlıklı olma yolunda atılan sağlam bir adımdır. Kriz durumunun vereceği zararları en aza indirme çabaları veya bu amaçla yapılan yönetsel etkinlikler “kriz yönetimi” olarak tanımlanmaktadır (London School of Public Relations kurs notları : 57).

İşletmenin temel amacı ve stratejik vizyonunun bir ifadesi olan kriz yönetiminin ilgi alanı içine genel olarak işletme ve işletmenin çevresiyle olan ilişkileri girmektedir. Kriz yönetimi hususunda hazırlıklı olmayan bir işletmenin yeni global ekonomik düzende başarılı bir şekilde rekabet edebilmesi güçtür. Stratejik yönetime ilişkin temel kavramlar-çevre ile ilişkiler üzerinde odaklanma, geniş kapsamlı bir paydaş (stakeholder) grubu, üst yönetimin katılımı, tüm işletmeyi içermesi v.b.- kriz yönetiminin de esasının oluşturmaktadır (Pauchant ve Mitroff 1992: 126 - 127).

Krizin örgütlerde başarısız bir yönetimin sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Doğal felaketler ve işletmenin kontrolü dışında bulunan olaylar ayrı tutulursa, gerçekte krizler beklenmedik bir anda ve önlenemez bir şekilde ortaya çıkmamaktadır. Etkili bir yönetim, krizin sinyallerini alabilecek, bazı belirtileri önceden tahmin edebilecektir (Dinçer 1998 : 383).

Bir duruma ilişkin risk ve belirsizliği ortadan kaldıran ve kişiye kaderini daha fazla kontrol imkanı sağlayan her önlem bir kriz yönetimi şeklidir (Fink 1986 : 18 22). Krizlere karşı önceden planlama yapılması suretiyle, hem yapılacak hazırlıklar için zaman kazanmak, hem de krizin seyri, hızı, yönü ve süresi üzerinde daha fazla kontrol imkanı doğmaktadır. En yalın şekliyle kriz yönetimi kriz için planlama yapılması, hazırlıklı olunmasıdır. Sağlığına özen gösteren kişilerin özellikle gençlik yıllarını geride bıraktıktan sonra düzenli olarak tıbbi kontrolden geçmeleri, işlemlerinin nakit sıkışıklığını önceden görüp önlemlerini almaları kriz yönetimi örnekleridir.

Bir krizin dört evresi vardır. Bunlar sırasıyla kriz öncesi (prodramal) dönem, şiddetli kriz dönemi, sürekli kriz dönemi ve kriz çözümüleme dönemidir. Krizin ilk döneminde krizin belirtilerini yakalamak (teşhis etmek), krizin ilk döneminde yönetilmesinin çok daha kolay olmasından dolayı ayrı bir önem taşımaktadır (Fink 1986 : 21). Aynı şekilde terörün bir ülkede yaratabileceği kriz durumunun uyarı sinyallerini alabilmek de sorunun ileride karmaşık bir nitelik ka-

zanmadan, çok daha güvenli bir şekilde çözümünü açısından büyük önem taşımaktadır.

TERÖRİZMİN TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Günümüzde en hızlı büyüyen sektör konumuna gelen turizm, 4 trilyon dolarlık bir hacme ulaşmış olup, dünya istihdamının % 11'ini sağlamaktadır (Gedik 1998: 25). Öte yandan turizm sektörü bunalımlara, terör ve şiddet olaylarına yüksek duyarlılığı nedeniyle teröristlerin belli başlı hedefi haline gelmiştir. Turistlerin serbestçe hareketlerinin sağlanmasına yönelik bir ortamın verdiği rahatlık nedeniyle terör eylemleri hem kolaylıkla, yakalanma riski çok düşük olarak sürdürülmekte, hem de medyanın yoğun ilgi odağı olmaktadır. Terörist eylemlerin uzun dönemli sonuçları ise ülke ekonomisine verdikleri büyük zarar, yani gelir kaybıdır. Turizmin öncelikli ve temel talebi politik istikrardır, doğal güzellikler ve kültürel çekicilikler değildir. 1996 yılında Amerika'nın Libya'ya hücumu ve Avrupa'nın çeşitli havaalanlarına düzenlenen terörist saldırılar sonrası 1.8 milyon Amerikan vatandaşının yabancı ülkelere seyahat planlarını değiştirdiği tahmin edilmektedir (Goldfein 1997: 7).

Ülkelerin ulusal imajları üzerinde siyasal imajlarının yüksek etkinliği vardır. Bu çerçevede, ekonomik, sosyal ve siyasal içerikli bunalımların, ihtilaf ve çatışmaların, terörizm ve şiddet eylemlerinin turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkilerini Türkiye dahil çeşitli ülkeler yaşamıştır (Sezgin 1998 : 110). İzleyen bölümde terörizmin turizm üzerindeki etkileri çeşitli ülkelerin deneyimlerinden örneklerle incelenmektedir.

Mısır

17.10.1997 tarihinde Krallar Vadisi'nde köktendinci teröristlerin saldırısı sonucu çoğu turist 58 kişinin yaşamını yitirdiği Luxor katliamının Mısır ekonomisine etkilerini 5 Nisan 1998 tarihli Tribune gazetesinde Tom Hundley değerlendirmiştir (Al Sha'ab Al-Arabi 1998) (1) :

- 4 milyar dolarlık turizm endüstrisi en az 1.5 milyar dolarlık finansal kayba uğradı. Turizm endüstrisinde istihdam edilen 700.000 kişi doğrudan, tahminen bunun on katı kadar Mısırlı dolaylı olarak etkilendi. Bu kişiler yaşamlarını yabancı turistlere bağlı olarak kazanan garson, dükkan sahibi, restoran sahibi ve benzeri mesleklerden olan kişilerdi.
- Bellibaşlı otellerin çoğu önceki yıl fiyatlarında yüzde elliye varan yüksek indirimler yapmalarına karşın, doluluk oranları yüzde yirmibeşi aşamadı. Diğer konaklama tesisleri de sadece yüzde on dolulukta doluluk sağlayabildi.

İrlanda

Avrupa'daki en ağır terörist şiddet hareketlerine sahne olması nedeniyle, yirmi yılı aşkın bir süreden beri dünya çapında olumsuz tanıtıma hedef olan Kuzey İrlanda son yıllarda turizm endüstrisini canlandırma yolunda büyük çaba göstermektedir (Titterington ve diğerleri)⁽²⁾. 1994 Ağustos'unda IRA'nın (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ateşkes ilan etmesi ve şiddet hareketlerinin bitmesinden sonra, turizmin gelişmesine engel teşkil eden hususların düzeltilmesine gidilmiştir. Bunlar arasında pazarlamada iyileştirmeler, yeni otel tesisleri ilavesi, mevcut otellerin kalitesinin yükseltilmesi, yeni personel eğitim programları ve yöreye ulaşımında iyileştirmeler yer almaktadır. Böylelikle ülkeyi ziyaret edenlerin sayısında büyük artış kaydedilerek, 1995 yılı itibariyle 1.56 milyona ulaşılmıştır.

Ülke ekonomisinde tam güney komşusu İrlanda Cumhuriyeti'nin turizmden sağladığı yararlarla eş yararlar sağlanmaya başlamışken, 1996'da Canary Wharf'taki bombalama eylemi ve aynı yıl içinde Drumcree yürüyüşünün getirdiği şiddet hareketleriyle IRA'nın ateşkesi bozması, turizmde duraklamaya yol açmıştır. Ancak turizm endüstrisinin performansında bu zıt gelişmelere karşın ateşkes öncesi düzeye bir gerileme olmaması, daha önceden belirtilmiş olan turizmi engelleyici hususların çözüme kavuşturulmasına bağlanmaktadır. Endüstrinin potansiyelini düşüren başlıca tek engel, şiddet hareketlerinin yeniden başlamasının oluşturduğu tehdittir.

Küba

Geçmişte dünyada çeşitli devrimci gruplara önemli düzeyde fon, askeri eğitim, silah ve rehberlik sağlamış olan Küba 1989'da başlıca destekçisi Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla şiddetli bir ekonomik çöküş yaşamış, para darlığı nedeniyle uluslararası teröristlere zaten azalan desteğini daha da azaltmak zorunda kalmıştır. Ekonomik yetersizliği gidermek için, son yıllarda Castro hükümeti turizmden gelir sağlama üzerine odaklanmıştır (USA Department of State Publication)⁽³⁾. Küba'nın ağırlama endüstrisinde yabancı yatırımı teşvik çabaları, ülkenin diğer ülkelerle yüksek düzeyde diplomatik ve ticari ilişkiler içinde olmasını gerekli kılmaktadır.

Sri Lanka

Etkileyici kültürü, tarihi ve doğal yaşam özellikleriyle cennet bir ada olan Sri Lanka'da yirmi yılı aşkın bir süredir devam eden ve son zamanlarda yoğunlaşan iç savaşta ölenlerin sayısı 150.000'i bulmuştur

(Tamilcanadian)⁽⁴⁾. Ordu ve hükümet karşıtı güçler arasında sürekli çatışmalar olmaktadır. Bunun sonucu olarak Sri Lanka hükümeti ülkedeki turistlerin güvenliğini garanti edemeyeceğini bildirmiştir. Sri Lanka'daki yüksek suç oranı turistler açısından diğer bir huzursuzluktur. Buna büyük ölçüde orduyu terk eden eski askerler neden olmaktadır. Herhangi bir gelir kaynağı olmayan bu kişiler gayet acımasız olarak, küçük miktarda paralar için bile adam öldürebilmektedirler. Bütün bu olumsuzluklara ilaveten, Sri Lanka'ya giden turistler uygun yiyecek bulamama, ilaç kıtlığı ve AIDS, sarılık ve sıtma türü hastalıklara yalanma riski gibi tehlikelerle karşı karşıyadırlar.

İspanya

İspanya'da ETA (Bask ayrılıkçı grubu) örgütünün 1980'li yıllardan beri yabancı turistleri hedef alan terörist eylemleri (otel ve seyahat acentelerinin bombalanması ve benzeri eylemler) günümüzde de devam etmektedir. Ancak bir dizi resmi görevlinin öldürülmesi olaylarında yer alması nedeniyle ETA'ya olan halk desteği giderek azalmaktadır (Canadian Security Intelligence Service Report # 2000 / 01)⁽⁵⁾. Terörizmin turizm üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırmada, bu ülkede meydana gelen tipik bir uluslararası terörizm olayının, ülkeye gelen turistlerin sayısında 140.000'in üzerinde azalmaya yol açtığı, turizmdeki bu düşüşün üç ay süreyle devam ettiği tesbit edilmiştir (Sönmez 1994 : 43).

İsrail

Tarihinde terörizmle yoğun deneyimi olan İsrail son yıllarda turizmde hızlı bir yükseliş göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Körfez Savaşı'nı izleyen politik güç birlikleri sonucunda İsrail, Ürdün, Lübnan, Suriye ve Filistin Kurtuluş Örgütü arasında toplu görüşmelerin başlaması, İsrail ve tüm Ortadoğu'nun turizm endüstrisinin kaderini değiştirmiştir. 1993'te İsrail ve FKÖ arasındaki ön anlaşma ile hem ülkeye gelen turist sayısı, hem de yatırımlar önemli ölçüde artmıştır (Goldfein 1997 : 10). Ancak son gelişmeler İsrail'in Filistin otoriteleriyle barış görüşmelerinde bir türlü istenen düzeye ulaşamadığını göstermektedir. Uzlaşmacı bir tutum sürdürmeye çalışan Ehud Barak hükümetinin Filistinlilerin katliam tehditlerini durdurmada başarılı olamadığı, Washington'un ise pasif bir tutum sergileyerek arabuluculuk hususunda güven vermediği belirtilmektedir (Weinberg 1999)⁽⁶⁾.

Türkiye

Türkiye’de turizm sektörü ulaşım, gıda, mobilya, inşaat ve benzeri sektörler şeklinde 36 sektörü doğrudan etkilemektedir. Başka bir ifade ile, turizmde ortaya çıkan bir kriz veya daralma bu sektörleri olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Standard Mart 2000: 23).

Ülkemiz turizmde 1997 çok verimli bir yıl olmuş, turizm gelirleri bir önceki yıla göre % 35.6 artarak 8 milyar doları aşmış, turizm gelirlerinin ihracat gelirleri içindeki payı % 30.8’e ve GSMH içindeki payı ise % 4.2’ye yükselmiştir. Aynı yıl ülkemizi ziyaret eden turist sayısı 9,689,004 olup program hedefi % 99.9 oranında gerçekleşmiştir. Programda öngörülen 6.85 milyar dolar turizm geliri hedefi ise 8.09 milyar dolarlık gerçekleşme ile % 18 aşılmıştır (Turizm Bakanlığı 1998: 6).

1998 yılının ilk aylarında ülkemize yönelik talepte bir daralma görülmüş, bunun en önemli nedeni ise yılın başında yaşanan Irak Krizi olmuştur. Krizin başlamasıyla, yıllık rezervasyonların yüzde otuzuna varan erken rezervasyonlarda büyük bir durgunluk yaşanmıştır (Erol 1998: 17 - 18). 1998 yılı turizm gelirleri % 3.5 oranında azalmış, turizm gelirlerinin ihracat gelirleri içindeki payı % 29.0’a, GSMH içindeki payı % 3,8’e gerilemiştir. Aynı yıl ülkemize gelen 9,752,697 yabancı ziyaretçi sayısı ile program hedefi % 88.7 oranında gerçekleşmiş, 8.5 milyar dolar olması hedeflenen turizm gelirleri ise % 91.9 oranında gerçekleşme ile 7.8 milyar dolarda kalmıştır (Turizm Bakanlığı 1999: 6).

Turizmde yaşanan düşüşün diğer nedenleri 1998 yılında tırmanan PKK terörü ve 1999 yılında yaşanan deprem felaketi olmuştur. Türkiye PKK’nın 1984 ‘den beri sürdürdüğü terör eylemlerine karşı uzlaşmaz bir tutum içinde olmuştur (Real World Rescue Travel Security Consultants–Europe)(7). PKK terör örgütünün eylemleri yıllar boyu turizmi olumsuz etkilemiş, uluslararası alanda Türkiye’nin istikrarsız bir politik imaj kazanmasına katkıda bulunmuştur. 1993’te bölücü güçler Türkiye’nin doğu kesiminde seyahat eden yabancı turistleri kaçırmışlar, Kürt ayrılıkçı görüşü savunanların dünya mediasında daha iyi görünmesini sağlamak üzere, bir süre esir tuttuktan sonra serbest bırakmışlardır. PKK lideri Abdullah Öcalan’ın 1999 yılı başlarında yakalanıp Türkiye’ye getirilmesi de sorunu ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Türkiye, Avrupa Birliği’ne uyum görüşmelerinin sürdüğü bugünlerde sürekli insan hakları öne sürülerek bu terörizin cezalandırılması ve terörist eylemlerinden yara alan bir çok ailenin beklentilerine cevap vermek konularında serbest davranmamaktadır. Kaldı

ki, Öcalan’ın yakalanmasıyla terör hareketleri durmamıştır. İstanbul’da bir alışveriş merkezinin bombalanması ve onüç kişinin yaşamını yitirmesinin ardından PKK bir açıklama yaparak Türkiye’nin yıllık 8 milyar dolar hacmindeki turizm endüstrisini hedef alan saldırılara girişeceklerini ve yabancılara Türkiye’den uzak durmaları hususunda tehditler yağdırmıştır (Karon, 1999) (8). Bunu takiben bir arabada bomba patlaması ve Burger King’de bir bombanın etkisiz hale getirilmesi, kürt ayrılıkçı bir grup tarafından girişilen eylemde bir arabada patlayan bomba sonucu dört kişinin hayatlarını kaybetmesi ve benzeri olaylar gerçekleşmiştir.

TERÖRİZME KARŞI NE YAPILABİLİR ?

Terörizm bir kriz türü olarak ele alındığında, diğer krizlerde olduğu gibi terörizme karşı hazırlıklı olmak, yani bir kriz yönetimi planı oluşturmak esastır. Ancak bunun için önce bir kriz yönetimi ekibinin oluşturulması gerekmektedir. Kriz yönetimi planında yer alan ilk hususlardan biri de kriz yönetimi ekibinin üyelerinin isimlerini belirlemektir (Fink 1986 : 57). Diğer üyeler krizin türüne göre değişebilmekle birlikte, bu ekibin kilit üyeleri arasında genel müdür veya üst yönetimden bir kişi, finans yöneticisi, iletişim (PR) yöneticisi ve belki de hukuk danışmanı yer alır. Kriz yönetimi ekibinin ortaya koyacağı kriz yönetimi planında yer alabilecek hususlar aşağıda verilmiştir:

- olası terörist eylem riskleri ve bunların gerçekleşmemesi için alınması gereken önlemler,
- bu terör eylemleri gerçekleşirse hangi hedef kitlelerin etkileneceği,
- bu hedef kitlelerle ve medya ile terörizmin zararlı etkilerini azaltmak üzere nasıl ve kim tarafından iletişim kurulabileceği,
- kriz anında kişilerin nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen eğitim ve benzeri hususlar.

Terörizmle mücadele uluslararası, ulusal ve işletmeler düzeylerinde ele alınabilir. Bu mücadelede devlet ve turizm endüstrisi kapsamındaki tüm kuruluşların başarılı kriz yönetimi stratejileri ve kriz ekipleri oluşturmaları gerekmektedir. Bu ekipler güvenlik departmanları, turizm geliştirme ve pazarlama departmanları, halkla ilişkiler ve medya uzmanlarından oluşmalı, her birinin görevi net bir şekilde belirlenmeli ve ekiplerin performansı daha yüksek düzeyde politika saptayan bir komite tarafından kontrol edilmelidir (Goldfein 1997: 10 - 11).

Terörizmden zarar gören ülkeler, teröristlere “yataklik eden” ülkeleri bu tutumlarını değiştirmeleri hususunda sürekli uyarmaktadırlar. İlginçtir ki, bu ülkelerin arasında ön sıralarda yer alan İngiltere, A.B.D., İtalya gibi ülkelerin vatandaşları, turist olarak buldukları ülkelerde teröristlere en başta hedef olmaktadır. Kuzey Amerika’da uluslararası terörist saldırılar diğer bölgelere göre daha seyrek gerçekleşmektedir. Ancak 1999 yılı sonu itibarıyla hem Kanada, hem A.B.D. bölgede terörizm tehdidinde artış olasılığına karşın düzenli olarak bir araya gelip, aralarında uzun süreden beri yürürlükte olan terör eylemlerine karşı işbirliğini arttırma ve sınır güvenliğini iyileştirme yollarını araştırmaktadırlar (U.S.A. Department of State Publication 10687) (9).

Uluslararası terörizmle mücadelenin güzel bir örneği, 1998’i Arap turizminin yılı olarak vurgulamak ve Mısır’ın turizmini canlandırmak üzere, Mısır turizm bakanının başkanlığında bir araya gelen Arap turizm bakanları ve seyahat acenteleri arasındaki toplantıdır (Puente 1998: 1 - 2) (10). Katılımcılar terörizmle mücadele etmek üzere ortak bir politika oluşturulması gerekliliği üzerinde anlaşmaya varmışlar ve Mısır’ın güvenli bir ülke olduğunu kanıtlamak üzere vatandaşlarını bu ülkeyi ziyaret etmeleri hususunda teşvik etmeyi kabullenmişlerdir. Bu toplantıda Mısır’a gelen turistlerin yüzde otuzunu oluşturan Arap turist sayısını arttırma stratejisi ve bu bağlamda vize ve gümrükte arabalardan vergi alınması gibi bürokratik prosedürlerin de kaldırılması gündeme gelmiştir. Böylelikle Avrupa ülkeleri arasındaki serbest dolaşım gibi, Arap milliyetinde olanlara vizenin kalkması uygulaması ve ülkeler arasında turizm programlarını geliştirmeye yönelik ikili anlaşmalar (turist gönderen ülkenin vatandaşlarına otel ve uçaklarda indirimli fiyat uygulaması gibi) başlatılmıştır. 1999 yılı istatistiklerine göre turizmden en çok gelir artışı kaydeden bölge olan Ortadoğu’da turizm pazarı bir önceki yıla göre % 17.5 büyümüş ve pazarın yarısına sahip olan Mısır’da % 40 oranında gelir artışı kaydedilmiştir (Dünya Gazetesi 13 Nisan 2000 : 9). Mısır son iki yılda uluslararası alanda tüm ülkelerdeki tanıtım kampanyalarında değişik bir kimlikle yer alarak, beş yıllık kayıplarını karşılamış ve turizmde tüm ülkelerin önüne geçmeyi başarmıştır (Köfteoğlu 2000: 3).

Arap ülkeleri arasında Mısır’ın turizmini canlandırma modelini Avrupa ülkeleri veya Türki cumhuriyetler ve Türkiye arasında oluşturma imkanları aranabilir. Sözü geçen ülkelerin vatandaşlarını Türkiye’ye seyahat etmeleri hususunda teşvik etmeleri karşılığı, bu ülke vatandaşlarına uçak ve otellerde indirimli fiyatlar uygulanabilir. Şüphesiz bütün bunları ger-

çekleştirebilmenin ön şartı, Türkiye’nin uluslararası düzeyde turistler için emniyetli bir ülke olduğu yolunda güvenilir bir imaj oluşturulmasıdır. Bu hususta uluslararası tur operatörleri, seyahat acenteleri ve basın bilgilendirilmesi, bu grupların temsilcilerinin gerçekleri bizzat yerinde görmeleri için ülkemize davet edilmeleri—geçmiş yıllarda olduğu gibi - yararlı olacaktır.

Ulusal düzeyde terörizmle mücadele ise başta devlet olmak üzere polisiyle, yargı organlarıyla, üniversiteleriyle, eğitici medyasıyla bir ekip işidir. Mısır’da bu çabalar başarıyla yürütülmekte, teröristler yakalanıp hızla cezalandırılmakta, üniversiteler kırsal kesim dahil tüm kesimlerden gençlere terörizmin tehlikeleri, gençleri yanlış yönlendirdiği hususlarında bilgilendirmekte, devlet de terörizmin gelişmesine zemin hazırlayan uzak bölgelerdeki halkın yaşam standardını yükseltme politikasına (yatırımlar, okur-yazar oranını arttırma, v.b.) hız vermektedir (Goldfein 1997: 8).

Turizm terörizmin yanı sıra uçak kazası, sağlık problemleri gibi olaylardan da etkilendiğinden, yapılan planlar düşünülebilecek tüm acil durumları kapsamalıdır. İspanya’da 1992’den başlayarak sözü edilen acil durumlar için kriz planı ve kriz masası oluşturulmuştur (Seyahatname : 20 Mart 2000). Medyada yer alan haberlerde terörü İspanya’nın yalnızca Bask bölgesini etkilediği vurgulanmaktadır. Medyada abartılı haber çıkmasını önlemek için basına ilk elden ve doğru bilgi verilmesine özen gösterilmektedir.

İsrail terörle mücadele çabalarında önlem alıcı (proaktif) bir yaklaşımla çok iyi çalışan ve dış kaynaklardan beslenen bir bilgi toplama servisinin önceden uyarılarına, çok incelikli tarama ve bagaj kontroluna ve vatandaşların anaokulundan başlayarak bir terör eyleminin öncesinde, sırasında ve sonrasında nasıl hareket edileceğine ilişkin eğitime ağırlık vermektedir (Goldfein 1997: 9 -10).

Türkiye’de yaşam standardının düşük olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde devletin yatırımları teşvik edici uygulamaları, işsizlere iş imkanı yaratması, konut, okul, spor tesisi, eğlence türü tesisleri arttırması, terörle mücadeledeki kararlılığını göstermektedir. Ordu ve güvenlik kuvvetleri yıllardır tüm gayretleriyle bölgede huzurun teminatı olmaktadır. Şüphesiz bu mücadelenin maliyeti yüksektir. Terörizmle mücadelede olumlu sonuçlar alabilmek için Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde eğitim düzeyinin yükseltilmesi, halkın terörizmin gerek ekonomik, gerekse sosyal yönde zararları, Türk – Kürt ayrımının yanlışlığı hususlarında bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

İşletmeler de diğer tüm krizler gibi terör kaynaklı krizlere hazırlıklı olmalı ve güvenlik sistemlerini yenilemelidirler. Personel alımlarında referanslar titizlikle incelenmeli, güvenilir bir intiba bırakmayan kişiler işletmeye alınmamalıdır. Güvenlik prosedürleri dışına asla çıkılmamalı, güvenlik personeli tesis turları sırasında normal görünmeyen her hususu araştırmalıdır (Ellis 1986: 160 –161).

Terörle mücadelede artan maliyetler turizm ürünlerinin fiyatlarını etkilemektedir. Ancak fiyata karşı duyarlılığı yüksek olan turizm talebinin fiyatlar nedeniyle düşmemesi için işletmelerin maliyetlerini sıkı bir şekilde kontrol etmeleri, daha verimli çalışmaları gerekmektedir. Mısır'da gemi işletmeciliği yapan bir iş adamının önderliğinde, her otel ve seyahat acentesi sahibinin karlarının küçük bir yüzdesini (turist geceleme başına 1 dolar) vermesiyle oluşturulan bir özel fonda toplanan para sosyal amaçlı projelerde kullanılmaktadır (Brown 1999)⁽¹¹⁾. Tüm iş adamları yaptıkları bu katkıyı turistlere uyguladıkları fiyatlara yansıtmayacakları hususunda söz vermişlerdir. Böylelikle fakir bölgelere sağlık merkezi, su arıtma sistemi gibi tesisler için fon sağlanarak, bu bölgelerde islami terör örgütlerinin tehdidi azaltılmaktadır. Son günlerde Türkiye'de de ortaya çıkan islami terör örgütü Hizbullah'la mücadelede bu örnekten yarar sağlanabilir.

SONUÇ

Özetle, dünya turizminden iyi bir pay almak isteyen ülkeler, öncelikli olarak politik açıdan istikrarlı bir ülke olmak için gerekli önlemleri almalı ve bu yönde tanıtım yapmalıdırlar. Bunun yanı sıra diğer tüm krizlerde olduğu gibi, terörizme karşı da planlama yapılarak hazırlıklı olunması, başarılı bir kriz yönetiminin temel unsurudur.

KAYNAKÇA

- Diñçer, Ömer (1998). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım ve Yayıncılık.
- Dünya Gazetesi (2000). "Global Pazardaki Büyüme Tahminlerin Altında", *Turizm- Otelcilik Eki*, 13 Nisan.
- Ellis, Raymond C. Jr. (1986). *Security and Loss Prevention Management*. Michigan: The Educational Institute of the American Hotel and Motel Association.
- Erol, Faruk (1998). "Türkiye'de 1998 yılı İç ve Dış Turizm Talebinin Gelişimi, Özellikleri, Sorunları", 3. *Bilkent Turizm Forumu '98*, Bilkent Üniversitesi.
- Fink, Steven (1986). *Crisis Management*. New York: American Management Association.
- Gedik, Naci (1998). "Türk Turizm Arzının 1998 Yılı Gelişimi-Özellikleri-Sorunları ve Geleceği", 3. *Bilkent Turizm Forumu '98*, Bilkent Üniversitesi.

- Goldfein, David (1997). "Terrorism & Tourism", *Marketing Review*, 14 (1).
- Köfteoğlu, Fethi (2000). "Sivil Tanıtım İşe Yaradı", *Hürriyet Gazetesi*, 22 Nisan.
- London School of Public Relations, (Basılmamış Kurs Notları), Londra.
- Pauchant, Thierry C. Ve Ian I. Mitroff (1992). *Transforming the Crisis – Prone Organization*. San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- "Seyahatname Programı", (2000), Belgesel, Kanal 8, 20 Mart.
- Sezgin, Mukadder (1998). "Ulusal Tanıtımın Siyasi – Ekonomik Boyutu ve Turizme Etkisi". 1. *Turizm Şurası*, Ankara: 20-22 Ekim.
- Sönmez, Sevil F. (1994). "An Exploratory Analysis of the Influence of Personal Factors on International Vacation Decisions within the Context of Terrorism and / or Political Instability Risk", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*), ABD: The Pennsylvania State University.
- Turizm Bakanlığı (1998). *Turizm İstatistikleri Bülteni 1997*. Ankara: Yatırımlar Genel Müdürlüğü yayını.
- Turizm Bakanlığı (1998). *Turizm İstatistikleri Bülteni 1998*. Ankara: Yatırımlar Genel Müdürlüğü yayını.
- Webster's New Collegiate Dictionary, 1959.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- (1) Al Sha'ab Al – Arabi (1998). "Terrorism, Tourism, and Islamic Movements", (10.4.2000). HIPRS tercümesi, 1 Ocak, www.hebron.com/terrorism-islam-west-010298.html.
- (2) Titterington, Albert J., Ron Lennon ve Jenefer A. Waring, "From Terrorism to Tourism : The Northern Ireland Experience", (19.7.2000), www.gau.edu.tr/english/tourism/CT-Chapter03.htm.
- (3) USA Department of State Publication 10687, "Patterns of Global Terrorism 1997", 18.7.2000, www.state.gov/www/globalterrorism/1997r..11997index.html.
- (4) Tamil Canadian, "Tourism to Sri Lanka", (20.4.2000), www.tamil-canadian.com
- (5) Canadian Security Intelligence Service – Report 2000 / 01, "Trends in Terrorism", (19.7.2000), www.dsp.psd.pwgsc.gc.ca/InfoSource/Info_3/ISIS-e.html.
- (6) Weinberg, David (1999). "Threatening Us, Again", The Jerusalem Post, 6 Haziran, (5.2.2000), www.cdn-friends-ice.jcalisraeln061199.html.
- (7) Real World Rescue Travel Security Consultants – Europe, (15.7.2000), www.realworldrescue.com
- (8) Karon, Tony (1999) "Kurds Threaten Turkish Tourism", Time Daily, 15 Mart, (15.4.2000), www.time.com/time/daily/0,2960,21516,00.html.
- (9) USA Department of State Publication 10687, "Patterns of Global Terrorism 1999", (19.7.2000), www.usis.usemb.se/terror/index.html.
- (10) Puente, Sonia G. (1998). "1998 : The Year of Arab Tourism", Special to the Middle East Times, (15.3.2000), metimes.com/issue98/4/leglarabou.htm.
- Brown, Hilary (1999). "Tourism for Development", ABC News World, 12 Ocak, (5.2.2000), <http://1204.202.137.111/sections/world/DailyNews/brown990112.html>.

Gönderilme tarihi:	: Mayıs 2000
Değerlendirme	: Haziran 2000
Düzeltilme	: Temmuz 2000
Kabul	: Ağustos 2000

Yrd. Doç. Dr. Bahar Taner, Mersin Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Mersin